# *God's Eigendom en Schikkinge,*

Voorgesteld op Niewe-Jaars-Dag, 1695.

IN EEN

# VERHANDELINGE

Over de woorden *Jobs* 1. 21.

Ter Gelegenheid van 't afsterven van

# MARIA,

Koninginne van Engeland, Schotland, Vrankryk, en Ierland, van Gezegende en Onstertelyke Gedachtenis, Voorgevallen den 28 *December*, 1694.

*Door* Nic. Wiltens, *Bedienaar des Goddelyken Woords, in Zyne Majesteits Capelle te St.* James.

Tot *LONDON*,

Voor *Tho. Chapman*, Boekverkooper, in den Engel, in de *Pell-mell*, 1695.

# Job I. xxi.

## *De Heere heeft gegeeven, en de Heere heeft genoomen.*

DEeze dag, gewoonelyk ten zege-wenſe toegewyed, laat ons nu zoo aangenaame pleggtigheid niet toe; maar roept tot *rouw en weeklage*: dewyl 'er *een' ſtemme gehoord is op de hooge plaatſen een geween en ſmeekinge der kinderen Iſraels,* Klaag. l. 3. 21.
daar *de wegen Sions* over *treuren, haare prieſters zuchten,* Klaag. l. 1.
*haare Jongvrouwen bedroefd zyn*, en de bedrukte herten 4.
haaren angſt op 't aangezigte afſchilderen, om dat gevoel der *breuke Sions* met traanen of met zuchten te bekrachtigen: daar *'t herte des Konings en 't herte der Vorſten* over *Zwak is, daar de Prieſters zich* over *ontzetten, en de Profeeten zich verwonderen*; want *de adem onzer* Klaag. l. 4. 9.
*neuzen, de gezalfde des Heeren is gevallen! Van welke wy* Klaag. l. 4. 20.
*zeiden, wy zullen onder haare ſchaduwe leeven onder de Heidenen! Sion is een weeze geworden zonder moeder!* Droeve intred van 't *Niewe Jaar! aſſe voor ſieraad, treurigheid voor vreugden-olie*, en *een' benauwden geeſt* in plaatſe van't *gewaad des lofs* gebiedende! dat 't voorleedene Jaar in druk heeft zien tén einde loopen, en van een' gunſtigen aanvang, tot een' beſchryelyken uitgang overſtappen! O broozheid der menſelyke hoope! die ons op een' gelukkige verwachtinge vleide; nu, in eenen oogenblik afgeſneeden, en in de duiſterniſſe der dood vervloogen! *MARIA* van *ENGELAND*! beminnelyke

nelyke Naam voor Gods Kerke! ontzachelyk in't Ryks gebied! eerwaerdig voor't Heilig Recht! trooſtelyk voor Weduwen en Weezen! eewig onze geheugenis ingedrukt! en eenig overblyfsel van Haar op aarde, daar de zuivere Ziel van een' aardſen Troon tot een' Hemelſen overgetreden, Ja overgevloogen is, 't Lichaam aan't graf, en't ſmertelyk herdenken aan ons heeft nagelaaten! *Zoo wy U vergeeten, vergeete onze rechterhand zich zelfs!* Deeze Dag zy zoo dierbaare Gedachteniſſe toegewyed, en ons herinnerende wat zy was, en wat zy voor Land en Kerke was, verheerlyke 't geen ons *de Heere gegeeven had*, en beweene 't *Sieraad Iſraels*, dat *de Heere genoomen heeft*. 't eerſte is door aanmerkinge van Haar Perſoon, Godsdienſt, en Regeeringe beweezen, *de Heere heeft Haar gegeeven*: Maar ach! dat 't tweede door de ondervindinge niet bleek! Gave God, dat dit een Raadſel voor ons ware, en we't niet verſtonden! Maar Helaas! de uitkoomſte predikt al te klaar over deezen Text, en zoo wy dat niet bevatten, zal de Verſturvene ons verſtaanbaar toeroepen, *de Heere had my gegeeven, de Heer heeft my genoomen*. Hier zien wy 't eigendom, dat God door zyne *Gifte* heeft, en 't Recht om daar van na zyn welbehagen te *ſchikken*.

Schoon de Rede, uit haar' eigene gronden, en noch veel klaarder, wanneerze door de Goddelyke Openbaaringe verlicht is, God voor *Schepper van Hemel, Aardt, en alles wat daar in is*, erkent; ſtaat evenwel't vleeſelyk vernuft hier doorgaans ſtil, en gelooft lichtelyk, dat de ganſe geſchapenheid haaren eerſten oorſprong den Schepper te danken heeft, maar haare bezondere beſtieringe, in veele dingen, aan's Menſen magt en welbehaagen overlaat, om daar van na zyne eigene zinnelykheid te ſchikken. De Liefde Gods en eerbiedige bevoorderinge zyner eere, door de zonde geweeken

zynde

zynde, heeft de Eigen-liefde 't herte ingenoomen, welke tegens de natuurlyke verpligtinge weerſpannig is, en van de waare Oorzaak van alles afvallende, ingebeelde Godheden opprecht, welke de menſe waant geluk en voorſpoed te *geeven*. Kracht en vermogen vleit den ſterken met zoo een ontzachelyk gevoelen van zich zelfs, dat hy, vergeetende ſlechts een werktuig te zyn, zich haaſt de Oorzaake zelfs rekent: en 't geen de Almagtige Voorzienighheid door middel en ter gelegenheid van hem werkt, ziet hy aan als zyner eigen' handen werk. De opgehoopte magt van zoo veele volkeren, als *God in de hand des konings van Babel gegeeven had*, verleide *Nebukadnezar* tot die trotsheid, dat hy'er zich zelfs de eer van toeeigende, *is dit niet het groote Babel, dat ik gebouwd heb tot een huiz des koningryks, door de ſterkte myner magt, en ter eere myner heerlykheid?* zoo gelooft men dat menſelyke kracht en vermogen ons geluk kan *geeven*, als dat overmaatig ontzag voor de magtigen deraarde genoegzaam uitwyzt. Doch een' ernſtige aanmerkinge van aller ſchepſelen afhankelykheid, verbiedt den Godvruchtigen menſe, Gods beſtier iets te onttrekken dat Hem toekoomt; maar verplight hem te erkennen, dat 't *de Heere* is die *Geeft*. Het recht bezef der Goddelyke Almagt toont haaſt de ommagt van alle vlees: zoo dat hoe grooten toeſtel onz vermogen maakt, men evenwel niet te wachten heeft, dat het ons geluk *geeven* zal. De bedrieglykheid van zoo gebreklyke kracht blykt te menigmaal by de uitkoomſte, daar *een koning door een groot heir niet behouden wordt, en een Held niet gered wordt door groote kracht*: daar *'t paerd ter overwinninge feilt, en door zyne groote ſterkte niet bevrydt.* God laat dit krachtig aandringen, om alle vals vertrouwen te vernietigen, zelfs onder ſchriklyke bedreiginge, *Vervloekt is de man die op eenen menſe vertrouwt, en vlees tot zynen*

*Dan. 4. 30.*

*Pſa. 33. 16, 17.*

*Jere. 17. 5.*

*arm*

*arm ſtelt, wiens herte van den Heere afwykt.* 'T zy iemand op zyne eigene kracht ſteunt, of op die van eenig ander ſchepſel, zal hy deezen *vloek* over zich haalen. Alle geſchapene kracht dan, geeve de eere aan Hem, die alle dingen draagt door't woord zyner kracht, en zegge, *de Heere heeft gegeeven.*

Maar, dat onz vermogen menigmaal zoo krachteloos is, mogt men meenen, dat by onvoorzigtig beleid toekwam: in de voorledene tyden was 's menſen ſterkte niet minder, dan in de tegenwoordige; maar de ervarenheid heeft allenkskens 't vernuft geſlepen, en onze kracht tot een nuttiger beleid opgewekt: 't geen dom en onbezuizd was, leert zyne krachten gebruiken door voorzigtigheid, die de allerwoeſte dieren weet te temmen, en zoo veele dingen gelukkig uit te vooren, waar voor de voorgaande eewen verlegen ſtonden. Men rekende alles doenlyk voor de Voorzigtigheid, en dat die de plaats van alle de Goden waarnam. Hierom hebben veele, ziende hoe nut de Voorzigtigheid was, haar vergoded, en de Meeſteres van hun geluk gerekend. Maar hoe weinig kan die voorzien! wat kanze uit werken! de vereeninge der tweede oorzaaken voert onz geluk of ongeluk; maar onze Voorzigtigheid heeft daar geen beſtier over: alles wat ze doen kan, is maar zich te bedienen van de gelegenheid, die 'er koomt, welke men moet vinden, maar niet maaken kan: en op 't beſte, is ze voor 't toekoomende, ſlechts een' gelukkige gisſinge. De zelfde Wyzheid, die de wetten der beweeginge gemaakt heeft, kan die alleen beſtieren, en de onmydelyke gevolgen van Haare inſtellinge voorzien. Hier ſchiet de geſchapene Voorzigtigheid te kort, vindt de wyzheid tot dwaazheid gemaakt, en zich zelfs by de uitkoomſte veriedeld, of van't ontfangen goed aan een' Hooger' beſtieringe verſchuldigd. Dit toont de Pſalmiſt, en

*Nullum Numen abeſt, ſi ſit Prudentia.* Juvenal ſat. 10.

en betuigt te gelyk de nietigheid van onz beleid en pooginge; *Zoo de Heere 't huiz niet bouwt, te vergeefs ar-* Ps. 127. 1, 2, 3.
*beiden deszelfs bouwlieden daar aan; zoo de Heere de stad niet bewaart, te vergeefs waakt de wachter. 'T is te vergeefs, dat gylieden vroeg opstaat, laat opblyft, en brood der smerten eet. *Het is alzoo, dat Hy 't zynen beminden als in den slaap geeft: zie, de kinderen zyn een erfdeel des Heeren; des buiks-vrucht is een' belooninge.* Dat 's mensen wyzheid en voorzienigheid zich dan verloochene en Hemerkenne, wien *alle zyne werken van eewigheid be kend zyn,* en die alle dingen werkt *na den raad zyns willens,* om te Zeggen, *de Heere heeft gegeeven.*

Hier slaat de menselyke dwaazheid tot een ander uiterste over, en ziende, hoe weinig hun' Voorzigtigheid Goeds aanbrengen, of kwaads afweeren kan, laaten zy daarom 't beloop van alles aan een blind Geval over. Blinde bevattinge! die zoo weinig een *Beloop by Geval,* als een' Schepping by Geval, begrypen kan; maar uit onkunde Geval noemt, waar in men geen' noodzaaklyke verbintenis der tweede oorzaaken naspeuren kan. Onze onweetendheid mag geen weezentlykheden verdichten, die buiten 's mensen inbeeldinge nergens te vinden zyn: want de ganse Geschapenheid, door Gods wille geworden zynde, blyft door die zelfde kracht in weezen, en by gevolg in zulken orde, als 's Scheppers Wyzheid goedvindt: of Hy moest, ter behoudenis en bestieringe aller dingen, magt en wyzheid aan een' ander overlaaten, of die de geschapene nature mededeelen, om zich zelfs te bestieren, dat is, haar tot een' God zelfs maaken. 'T kan dan maar eene en de zelfde Heerschappye zyn, die 't begin aller dingen gebood, en nu 't beloop aller dingen noch bestiert. 'T geen den Mense 't aller gevalligste schynt, hangt daar van af: *zoo wordt wel 't lot in den schoot geworpen; maar 't geheel beleid daar van is van den* Spreuken. 16. 33.

 *Heere*

Augustin. C.D. Lib.4 c.24 25. *Heere*. Hy is't die *geeft*. In alles, dat onz gelukkig maakt, is zoo een overtuigende blyk der Godlykheid, dat de middelen hier toe gebruikt, by de Heidenen voor Goden zelfs geacht wierden: en waarlyk niets is genoeg boven ons verheven, om ons gelukkig te maaken, dan God alleen; doch't geen God doet, moet voor geen weezen, van God verscheiden, maar voor Gods werk erkend worden. En dit begrypt alles, dat wezen heeft:
Ro.11 36. want *uit Hem, en door Hem, en tot Hem zyn alle dingen: Hem zy de heerlykheid in der eewigheid, Amen*! 't is God
Handel.17 25. die alle mensen *den adem, 't leeven, en alle dingen geeft, alle oogen wachten op Hem, en Hy geeft hen hunne spyze te zyner tyd. De kinderen zyn een erfdeel des Heeren: Door Hem*
Ps.145.15 *heersen de koningen*. Hy *geeft* de aarde haar' vruchtbaarheid, 't gras zyn' groente, en de bloemen haar' verwe. laat alle kracht, vernuft, en geval dat geeven, 't geen noch maar gering is, onder Gods werken. *Salomons* wyzheid konde zoo veel heerlykheids niet maaken, als een *Lelie des velds* heeft. hoe veelmeer past dit op de heerlyker giften Gods? Welker beschouwinge ons met recht, tot een' heilige verwonderinge verrukt, *Hoe groot zyn uwe*
Ps.104.24 *werken, O Heere! Gy hebtze alle met wyzheid gemaakt, het aardryk is vol van Uwe goederen*! Ondertussen is hier in een bewyz van 's Scheppers Goedheid, en niet van 's schepsels recht of waerdigheid: die Eewige Oorsprong alles goeds, laat zyne giften uitvloeijen, en verspreidt de bewyzen zyner goedheid over alles, want *de Heere is*
Ps.145.9 *aan allen goed, en zyne Barmhertigheden zyn over alle zyne werken*. Alles wat weezentlyk is, is een *Gifte Gods*, daarom men vraagen mag, *wat hebtge, O Mens! dat u niet gegeeven is? en zoo 't u gegeeven is, wat zoudt ge roemen, als of 't u niet gegeeven was?* Laat dan 't menschdom ophouden zyn eerbied, voor't ontfangen goed, aan iets anders dan aan God te bewyzen: 't is de *Heere*, die

*geeft*,

*geeft*, en hoe zeer men zich aan de wertkuigen vergaapen mag, laat God niet na, alleen de waare Oorzaak te zyn van alles dat wezentlyk is.

Alles dan van God afkoomende, is't redelyk Gods recht en heerschappye over alles te erkennen, om daar van na zyn welbehagen te schikken. *Hy geeft*, *Hy neemt*. dat punt des tyds, door zynen wille beraamd, gekoomen zynde, houdt't bezit zyner *gifte* op, en *de Heere neemt* wederom, 't geen Hy *gegeeven* had. Alle de Giften Gods, welke ooit aan mensen gegeeven worden, schiften zich in twee soorten: sommige *neemt God* nooit weg, als 't Geloove, de Heiligmaakinge, de Hoope der Heerlykheid, en *alles wat zyne Goddelyke kracht ons tot 't leeven en de Godzaligheid schenkt*: al die *Genade-giften, die onberouwelyk zyn.* Deeze *geeft God* in de tyd; maar *neemt* die niet weg in eewigheid: Hy volmaakt haar, en geeft haar du vervullinge, zoo dat haare hoedanigheden verbeterd wordende, het weezentlyke blyft: want 't *verbonde zyner vrede zal niet wankelen in eewigheid.* Doch daar zyn dingen, welke God maar voor een' tyd *geeft*, tot Zyner eere, tot bezonder gebruik, tot welstand onzes naastens, of in't gemeen, der Ganse Kerke. Die noemt Jezus *eens anders goed*, dat God nooit onz eigen maakt, dat nooit weezentlyk tot ons behoort, 't welk Hy t'zyner tyd wederom eist, waar van we maar *Rentmeesters* zyn. God betrouwt zyne dienstknechten *Talenten* toe, waar in hy hunne trouwe beproeft. Niemand noeme die dingen de zyne, maar Godes, wien haar opeissende, men gehouden is weder te geeven. Dit zyn al de bezittingen des tyds, welke *de Heere geeft*, en ook *neemt*, zonder dat 'er voor een' uitzonderinge deezer wet zy. Zoo is onz leeven, dat de Schepper ons in de geboorte *geeft*; maar allen heeft Hy ook onvermydelyk *gezet, eenmaal te sterven*, en *neemt* zoo onz leeven wederom:

2 Pet. 1. 3.
Ro. 11. 29.
Luk. 16. 12.
Heb. 9. 27.

wederom: dit bezitten we slechts voor een' bepaalden tyd, en zoo ras die verstreeken is, moetenwe 't opgeeven. Behalven twee doorluchte voorbeelden van den Vorst des leevens, die maar eens de dood zien mogt, is 'er geen mens ooit deeze noodschikkinge ontkoomen; maar alle leeven des vleeses is gesturven. Zoo zyn ook de Goederen deezes leevens, als vrienden, Magt, Rykdom, Vorsten en Overheden: aangenaam bezit voor een' tyd! Maar *de Heere* die haar *gegeeven* had, *neemt* haar ook wederom. Boven dat we alles dit in de dood verlaaten, verliezen wy 't meenigmaal in dit leeven, vrienden door hun' eigen' dood, of wankelbaare trouw: Vorsten door de sterfelykheid, hen zoo gemeen als andere mensen, of door onbandige heerszucht in Tyrannen veranderd: Rykdom door verdervinge, vuur, dief, en schade: Magt en aanzien door armoede en ongunst. Wat heeft God van alle deeze dingen ooit *gegeeven*, dat hy niet wederom *genoomen* heeft? Waar is die overstroo-
*Jezaias* 8. mende magt der *Geweldige wateren van Assirien*, die trotse
7. heerlykheid van *Babel*, zich over alles uitbreidende?
45. 1. toen *God de rechterhand van Cores Zynen gezalfden vatte, om de volkeren voor zyn aangezigte ter neder te werpen, en de lendenen der koningen te ontbinden*, wierd *Bel gekromd, en*
46. 1.
13. 19. *Nebo ter nedergeboogen*, en 't *sieraad der koningryken, de heerlykheid en hoovaerdigheid der Chaldeen, omgekeerd als Sodom en Gomorre*. Waar is dat prachtige gebied der *Meden en Persen*, dat *tegens 't westen, noorden, en Zuiden, na zyn welgevallen gestooten hebbende*, zich laf hertig liet *vertreeden*
*Daniel* 8. 4,
5,7,21. *door den Geiten-bok van 't westen, die de aarde niet aanroerde, den koning van Griekenland*? Waar is de heerlykheid van 't Griekse Ryk, en de zegepraal van zoo veel overwinningen? door onderlinge verdeeldheden verbrooken, en by brokken koomen zakken in den schoot dier geweldige Heerschappye, aan welke God 't gebied der *geheele*

*wereld*,

*wereld.* en geen' weergaa *gegeeven* had. Maar waar is nu dat Groote *Romen*, met haaren praal, uit zoo veel Ryken geroofd? die Magt, overwigtig geworden, storte in, wierd door den inbrek van woeste volkeren gesloopt onder haar eigene puinhoopen begraaven, en liet slechts de schaduwe van zoo grootsen naam, tot een deerlyk bewyz over, voor allen die 'er aan twyffelen mogt, dat 't de *Heere* is, die ook de koningryken der aarde *geeft en neemt.*

'T is waar, dat 'er veele dingen tussenkoomen die by gelegenheid gebruikt worden; maar daar in doet de Godsdienstige pligt Gods bestier erkennen, en wyzt ons aan, dat 't *de Heere* is, die *neemt*; *zendt Hy zynen geest* Ps. 114. 29
*uit*, mens en vee *wordt geschaapen*: *verbergt Hy zyn aan-* 30.
*gezigt, zy worden verschrikt: neemt Hy hunnen adem weg, zy sterven, en keeren weder tot hun stof.* Want de wetten, die alle veranderingen der wereld regelen, zyn alleen werksaam door Gods wille, of liever, zyn de wyze, op welke zyn wil uitgevoerd wordt, zoo dat alles van Hem afhangt, *Hy geeft, Hy neemt.* Men is dan verpligt Gods voorzienigheid te erkennen en te eeren. Onverstand, door gevoel der stoffelyke dingen geleid, schryft den zegen zyne kracht, of voorzigtigheid, of 't geval toe, en in tegenspoed ziet op't werktuig. Dewyl de uitwendige zinnen leeren, dat ter gelegenheid van zekere lichaamen zoodanige uitwerkselen volgen, en dat die niet missen geduurig zoo te volgen, gelooft de mens, dat die lichaamen daar van de waare Oorzaake zyn: en zoo vergist hy zich in geluk en ongeluk. Maar een nederig bezef van dat ontzachelyk vermogen, dat alles beheerst, ziet hooger op, en erkent Gods hand, die rechtvaerdig en wyzlyk alle bezondere gevallen bestiert, zoo als tot zyne verheerlykinge, in straffe der Godloozen, en kastyding der vroomen, dienstig is. Tot

Jezai. 10. 5,13. tuchtiging van Iſrael, wierd *de Aſſirier de roede van Gods*
*toorn, wiens grimmigheid een ſtok in hun' hand was*;
ſchoon Aſſur trotſelyk waande *door de kracht zyner hand*
*en door zyne wyzheid alles te hebben gedaan.* Zoo meende
Pilatus ook magt te hebben, om van dat Groote Zoen-
offer voor onze zonden, na zyn welbehagen ten leeven
Joh. 19. 10. 11. of ter dood te ſchikken: wien Jeſus antwoorde, *Gy*
*zoudt geen magt tegens my hebben, indien 't u niet van*
*boven gegeeven ware. Van boven* koomt zege en ſtraf,
leeven en dood: *ik formeer 't licht en ſchep de duiſternis:*
*ik maak de vrede, en ſchep 't kwaad: ik de Heere doe alle*
Jeza. 45. 7. *deeze dingen.* Uitgezonderd 't kwaad der zonde, is
Amos 3. 6. *'er geen kwaad in de ſtad, dat de Heere niet doet*, dat is,
geen ongemak, ſchade, ſmerte, of 't is een oordeel of
bezoekinge Gods. Dat dan alle vermogen des vleeſes
zich ontdoe van den trotſen waan, om te kunnen *gee-*
*ven* of *neemen*: 't is *de Heere die geeft, 't is de Heere*
*die neemt.*

Dit is de onderwerpinge aan Gods wil en magt, daar
geen ſchepſel tegens morren mag. De zwakheid van
't zondige gedeelte mag den Godvruchtigen mens voor
een' wyl tyds verblinden en onverduldig maaken; maar
zoo haaſt hy recht oplet, zal hy zeggen, *ik ben ver-*
Pſa. 39. 10. *ſtomd: ik zal mynen mond niet opdoen, want Gy hebt*
*'t gedaan.* Deeze aanmerkinge, *God doet het*, moet
alle tegenſpraak doen verſtommen: en alwaar 't God-
delyk ontzag nog plaats heeft, buigt 't den menſe tot
onderwerpinge. Toen den ouwden Eli zoo verſchrik-
lyke bedreigingen aangekundigd wierden, had hy, op
deeze aanmerkinge, gedulds genoeg, om te zeggen
1 Sam. 3. 18. *Hy is de Heere, Hy doe, wat goed is in Zyne oogen.*
Miſſchien viel het David zoo ſmertelyk als Seruja's
Zoonen, Simei's bitteren vloek te hooren; maar hy be-
2 Sam. 16. 10. grauwde nochtans hun' wreekiever, *want de Heere had*
*gezegd,*

*gezegd, vloek David*, De Israelitise kerke, in haar' zwaare verdrukkinge, bemerkt dit ook, en doet 'er een' nederige belydenis van, in haare treurliederen, *Wie zegt wat, t' welk geschiedt, zoo 't de Heere niet beveelt? gaat niet uit denmond des Allerhoogstens 't kwaad en 't goed? wat klaagt dan een levendig mens? een ieder klaagt van wegens zyne zonde. Laat ons onze wegen onderzoeken en doorzoeken, en laat ons wederkeeren tot den Heere. Laat ons hert en handen tot God in den Hemel opheffen, zeggende, wy hebben overtreden en zyn weerspannig geweest, daarom hebt gy niet gespaard: Gy hebt ons met toorne bedekt, en gy hebt ons vervolgd: Gy hebt ons gedood en niet verschoond: Gy hebt u met een' wolke bedekt, zoo dat 'er geen gebed doorkwam.* Klaagl. 3. 37. 44. Job vergrypt zich ook niet aan de *Sabeers* en *Chaldeen die zyn vee geroofd en de jongens met de scherpte des zwaerds geslaggn hadden*; maar die als werktuigen in Gods hand erkenende, onderwerpt zich met geduld; *de Heere heeft gegeeven, de Heere heeft genoomen.*

Na die wyzheid, waar mede God alles doet, heeft Hy ook zyne redenen, om weg te *neemen*, 't geen Hy *gegeeven* had. 'T geen niet tot zyne eere aangelegd wordt, *neemt* Hy, te zyner tyd uit 't bezit des onwaerdigen bruikers: Hy *neemt* de *wereld* af, 't *geen zy niet waerdig* was langer te houden, zoo wordt de vroege dood van Vorsten in Gods gunst gegeeven, te recht een zwaar oordeel gerekend voor den onderdaan, van wien God zulke werktuigen zyner toegenegenheid *wegneemt*. Maar ook houdt zich God niet te vreden, met slechts kronen, septers, en aardse heerlykheid, ten bewyze zyner liefde te geeven; Hy *neemt* tot zyne Heerlykheid over, welke Hy lief heeft. Hoe vinden deeze bedenkingen haare waarheid, in een toval, dat

zoo overtuigender bewyze toont, dat 't *de Heere* is, die *geeft*, en die *neemt*. Weinig' eewen kunnen zoo doorluchtig' blyk hier van uitleveren, als een korte tyd van twee en dertig jaaren, in deeze eew verloopen, en voor weinig dagen eerst ten einde gekoomen: ach al te korte tyd! maar vruchtbaar van redenen, die magtig zyn, om een' Heiden zelfs te doen bekennen, dat 'er een God in den Hemel is, die de wereld ee'n Vorstinne *gegeeven* had: in welker bezondere hoedanigheid, en men niet konde nalaaten Gods liefde te zien, die met zyn' kwynende Kerke, en vervallene eew wat goeds voorhad, toen Hy *MARIA STUART* het leeven *gaf*: Hy voorzag haar met zulke eigenschappen, als de Wereld 't meeste goed doen zouden: met een Edelmoedige Ziel, die op een doordringend begrip, rechtmaatig oordeelde, en verwonderlyke standvastigheid in Haar besluit had: met een Godvruchtig herte, dat zyne driften Haaren *Schepper* toeeigende, en nauwlyks voor den indruk van ongeregelde tochten openstaande, ook zulke betrachtingen opgaf, als de *redelyke Godsdienst* van den mense voordert: Dit alles wierd krachtig aangepreezen door den aangenaamen zwier van een bevallig lichaam en zoo heuse zeden, die magtig waren, woeste mensen tot eerbiedige toegenegenheid te dwingen. De alwyze voorzienigheid had niets vergeeten, in deeze Prinsesse op te tooien, tot een voeglyk middel, om 'er de wereld goed door te doen. En op dat zoo heerlyke gestalte niet bezoedeld wierde, bewaarde Gods voorzorge Haar voor de verderfelyke indrukselen van een' dertele opvoedinge, zulken rang anders bekans eigen. Om dat zaad der deugden, in Haare tedere jeugd reeds zigtbaar, te veiliger aan te kweeken, *gaf* God Haar als met zyne hand aan Haaren waerdigen Gemaal, en daar door te ruimer gelegenheid, ons goed te doen, wanneer Hy dit

Doorluch

Doorluchte Paar tot den Troon opvoerde. Zie daar *MARIA* op een' hoogte, die Haar zoo wel voegde, maar meer aanziens van Haar kreeg, dan aan Haar gaf. Hoe heerlyk was deeze *gifte* Gods! doch ondertusſen in bedenken geevende, of 'er niet te veel zorge aan besteed was, om Haar lang buiten de Hemelſe heerlykheid te laaten: zoo wel bleek in Haar Perſoon, gedrag, en alle hoedanigheden, dat zoo een' Prinſes niet dan door Gods bezondere liefde konde *gegeeven* worden. Ieder een heeft dit ondervonden. *Huiz en goed mag een erve van de vaderen zyn; maar een' verſtandige vrouwe is van den Heere,* Spreuken. 19. 14.
als Salomon zegt: zoo had God in Haar den ſtrydbaaren Koning een' verſtandige en minzaame wederhelft *gegeeven*, die zyne zorgen deelde, en Hem gelegenheid verſchafte, om die trotſe magt, die ten verderve van gans Europe opgewasſen ſcheen, over zee te gaan beteugelen: en op elke winter-pooze wederom liefelyke verkwikkinge te vinden, wanneer Hy door moeitens, oorlog en reizen afgeſloofd was. In Haar had God aan 't Ryk een' Koningin *gegeeven*, niet, na anderer voorbeeld, in pracht en overdaad verderteld; maar die de wigtigſte rykſgevallen zoo ſchiklyk en ruſtig behandelde, dat 't bleek, hoe zeer Zy de Heerſchappye des Goddelyken konings erkende, en zyn wil tot Haaren regel had, om daar na zich zelfs, en Haar onderdaanen te beſtieren. Zoo beveſtigde Zy Haaren Troon door recht, en maakte 't Ryk in Haare handen vaſt door gerechtigheid. In Haar had God de Kerke een' Zoogvrouwe *gegeeven*, die 't belang des Chriſtendoms nauw ter herten nam, en de gemeene ſtichtinge tederlyk bezorgde, maar door Haar eigen gedrag noch veel krachtiger ſtichtede, terwyl Haar voorbeeld, zoo vol van heilige beweegingen, tot Godsdienſt en deugd aanleide. In Haar had God den weezen een' Moeder *gegeeven*, die voor den nood en klagten niet ongevoleig

gevoelig was, maar met koninglyke milddaadigheid, en minzaamen byſtand, zoo veel elendigen en verdrukten trooſtede: en daar Haar goedertierenheid niemand ooit beſchaamd of neerſlagtig maakte, maar altyds verkwikte, vermyde ze evenwel zorgvuldig den lof 'er van. Op Haar zag gans Europe, als op de eere der Vorſtinnen, en heerlyk voorbeeld van Haar' ſexe, waar uit allerlye rang konde leeren zich tot een betaamelyk gedrag te vormen. In Haar zag de wereld, met verwonderinge, een zeldzaame vereeninge van dingen, welke men bynaa onvereenlyk achtede, zoo veel Godvruchtigheids met een' kroon gepaard; Haar' *hooge ſtand* ſloot de *Deugd* niet uit, Haar *Majeſteit* verhinderde de *liefde* niet; maar ſchikten zich vriendelyk t'zaamen, en de Troon van Engeland erkende 't gebied des Evangeliums. 'T geen zoo zelden met waarheid gezegd konde worden, mag men nu zonder vleijerye zeggen, dat de Vleijerye Haar nergens buiten verdienſte over pryzen konde, en de Nyd niets in Haar te beriſpen vond. Zoo was deeze groote Koningin, en bezat zoo verwonderlyke hoedanigheden, welke, zooze ergens gevonden mogten worden, door langzaame oeffeninge moeten aangroeijen, en eerſt in gryzen ouderdom zich vertoonen; maar hier was 'er reeds al een ryke oogſt van in de Lente des levens: ſcheen deeze zonne zoo ſchoon in den morgenſtond, O God! wat zoude ze op den middag Haars levens gedaan hebben! wat heerlyke vruchten had men op zoo gezegenden bloei te wachten! en die verwachtinge was billyk, daar men zoo levenden afdruckſel van Gods liefde, wyzheid, en almagt zag: zekerlyk *de Heere had Haar gegeeven.*

Gave God, dat we zyn eigendom erkennende, hier mogten uitſcheiden, en noch af te wachten hadden, wat 'er God van ſchikken zoude! Maar neen: deeze groote koningin-

Koningin heeft 't zelfde lot met de geringfte menfen moeten ondergaan: dat noodfchikkelyke uur is gekoomen, de ziekte heeft Haar fterfelyk gedeelte aangetaft, en na korte worftelinge door de dood weggefleept: O *Sederen van Libanon* verbrooken! O fchroomelyk bewyz der fterfelykheid! wat heeft 't *dorre hout* te wachten, *gefchiedt dit aan het groene!* zoo veel friffe kracht en jeugdige gezondheid, Majefteit noch Godvruchtigheid, konden de dood niet te rug houden: noch 't gemeen belang van Land en Kerke, noch zoo veel zuchten voor Haar opgeofferd, noch onze gebeden konden niet beletten, dat *God de heerlykheid Ifraels ter aarde neder wierpe, en aan de voetbank zyner voeten niet gedacht ten dage zyns toorns.* Klaag. I, 2. 1.
En zoo is de Koninginne door de dood *weggenoomen!* al die hoope afgefneden! zoo minzaame Moeder uit Ifrael weggerukt! Zullen we de *bergen van Gilboa* vervloeken, 2 Sam. 1. 21.
*en regen, dauw, en velden der hef-offeren* de plaatfe ontwenfen, daar zy gefturven is? of onz leet op de tweede oorzaaken verhaalen? Neen: 't is de *Heere*, die Haar *genoomen heeft*: want wie konde *neemen*, 't geen God *gegeeven* had, dan God zelfs? Wy weeten, dat zy u toekwam, Ontzachelyke Koning van Hemel en Aarde, en we zagen te gemoet, dat Gy Haar eens tot U *overneemen* zoudt. Maar ach Heere! waarom hebt Gy zoo heerlyke *Gifte* flechts aan de wereld eens laaten zien! waarom hebt Gy, zoo vroeg, van uwen Gezalfden een' dierbaare *Egaa*, van 't Ryk een' *Koninginne*, van Uwe Kerke een' *Zoogvrouw*, van weduwen en weezen een' *Moeder genoomen! is het U goed, dat Gy ons verdrukt? dat* Job 10. 3. 8.
*uwe handen ons fmerte aandoen, hoewel ze ons gemaakt hebben?* Waarom *ftort* Gy niet liever *Uwen toorn uit, over de Heidenen die u niet kennen, en over de volkeren, die uwen Naam niet aanroepen?* dan uw erfdeel zoo gevoelig aan te taften, en zoo troofelyke overfchaduwinge, waar onder

we-

we ons verheugden, in ſpyt van hoope, wenſen, en geween, weg te *neemen!* Maar, wie is hy, die zynen Schepper rekenſchap afvoorderen durft? *mag God met 't zyne niet doen, wat Hy wil?* heeft een' ondankbaare *Wereld*, die Haarer *niet waerdig was*, reden om te klaagen? *Ween dan niet over Haar*, die boven onze vreez en hoope is, maar ween over uwe zonden, die niet toelieten dat God deeze *Gifte* langer by U liet. Deeze droeve ingang van 't *Niewe Jaar* maant ons krachtig aan tot een' ernſtige verbeteringe onzes levens, op dat voor deſzelfs uitgang, ook de overgebleevene ſtamme niet valle. Die *heeft de Heere* ook *gegeeven*; maar kan ze *wegneemen*, zoo wel als de andere, daar men 't minſte op verdacht was. Laat ons dan door onze gebeden de dreigende onheilen afwenden, Gods gramſchap verzachten, 't Ryk in de hand des Konings beveſtigen, en trooſt over Hem van den Hemel afhaalen.

Houd zoo Godvruchte Koningin in onſterfelyke gedachtenis; *welke by ons in zegen zy!* Laat de onnutte zorg der menſen flauwe gedenktekenen oprichten: Zy heeft zich zelfs eenen Naam gemaakt die in deeze ondankbaare eewe geeerd zal worden, en heeft Haare gedachtenis geſticht, alleſints waar Chriſtus Evangelium bekend zal zyn. En nu Zy de wereld niet meer goed doen kan, ontfang het goed, dat Haar voorbeeld ons nagelaaten heeft: in Haar ſterven was Zy gelyk als in Haar leven, in alles getrooſt en Gods wille onderworpen: uit een leven, dat een' geduurige overdenkinge der dood geweeſt was, gingze willig ter dood over, en ontſloeg zich zoo ruſtig van Kroon en Septer. als of ze door armoede en elenden genoodzakt was geweeſt na de dood te verlangen: die een Hemels Ryke aan te vaerden had, gaf gemaklyk 't aardſe op, en Haare God-

vruchte

vruchte ziele, daar van 't voorbezit hebbende door 't geloove en heiligen wandel, voelde niet zoo haast Haar beter leven naderen, of ze leide 't leeven des lichaams af eer Zy 't zich afneemen liet: en, nu ter Heerlykheid intredende, vergat Zy de moeilykheid van 't sterven te gevoelen, en was boven de ontrustingen van een' Conscientie der zonden, waar over Zy met God, in Haars Heilands bloed verzoend was: zoo *stierf* Zy de zagtste *dood*, die God den *oprechten* kan laaten sterven, of liever, Zy *ontsliep*, om te *rusten van Haaren arbeid*, en leide 't lichaam neder, als *op een' slaapstede*, in zekere verwachtinge van een' zalige verryzenis.

Volg zoo een leven na, om ook zulken *uiterste* te hebben: en ge zult bevinden, dat de orde van eerst te *geeven* en daar na te *neemen*, maar in dit leeven plaatse heeft, en in de dood omgekeerd wordt. Dan *neemt* God om te *geeven*: Hy *neemt* een' kroone van goud en gesteentens weg, en *geeft* een' *kroone der gerechtigheid*: Hy *neemt* 't sterfelyke en vergankelyke weg, en *geeft* 't edelste, den geest, zoo veel te vryer leven: *MARIA* leeft na de Ziele, *MARIA* leeft in Gode, die Haar heeft *opgenoomen* in Heerlykheid. *Amen!*

---

FINIS.